

POBUNJENI LJUDI

(Srđan V. Tešin, *Gori gori gori*, Arhipelag, Beograd, 2017)

Kultura kao nasilje nad prirodnim ili, istorija civilizacije kao istorija zločina... Teza o nasilničkom ponašanju kulture postavlja jednostavno pitanje. Da li je moguće napraviti uređen sistem znanja i mišljenja i kodifikovan sistem odnosa među ljudima, kao civilizacijski okvir za progresivno kretanje, bez prisile, uslovljavanja i kazne, a onda i sledeće – da li je moguće osvojiti najviši stepen, takvog, kulturnog načina života, dakle, civilizovani poredak, bez potrebe da se jedna „civilizacijska i kulturna formula“ po svaku cenu prenese na neko drugo kulturno polje, prethodno takođe uređeno po mehanizmu odnosa prisile i kazne? Dovoljna bi bila samo iskustvena podloga pa da se pomenuto pitanje proglašati retoričkim. U kakvoj je sve to vezi sa kratkim romanom Srđana V. Tešina *Gori gori gori*?

Priča počinje u jednoj bolnici, na odeljenju za intenzivnu negu u kome se nalazi mladić, teško povređen u požaru, nesvestan bilo čega oko sebe, pa i vlastitog imena. Tačnije, čovek u amneziji, izbrisanog sećanja na prošlost, koji se jedva snalazi u sadašnjosti i plaši budućnosti. Trauma, nemir i strah. Ako bismo pokušali da najkraće odredimo egzistencijalni okvir u kom se kreće savremeni čovek, upravo bi te tri reči mogle imenovati tačke jednog metaforičnog Bermudskog trougla 21. veka. Pitanje prošlosti, sećanja na nju i vrednovanje istorijskog vremena, sposobnost kreiranja sadašnjeg u kontekstu tako konfuzno postavljenog odnosa ka prošlom i projektovanje nekog budućeg smislenog opstanka na zemlji, izgleda da se na neki volšebni način utapaju u taj metaforički trougao beznađa. Prizor mladića koji u trenu gubi ne samo sećanje na identitet već, ispostaviće se, i identitet sam, na početku Tešinovog kratkog roman javlja se u čitačevoj predstavi kao statična slika, ali sa velikim potencijalom za dinamičnu radnju. Tešin, dokazani majstor kratke forme, kratkim, uglavnom upitnim rečenicama, taj statični prizor mladića koji bespomoćan leži u bolnici postepeno potresa i tokom tog procesa čitalac saznaje da mladić, sem vlastite telesnosti ne poseduje gotovo ništa, osim jednog plavog tableta. A ta sprava mu ne donosi odgovor na ključno pitanje ko je, odakle je, i čemu mu, zapravo, tablet služi. Taj početni prizor „izgubljenog čoveka bez svrhe“ i autorov postupak da kroz smenu kratkih rečenica koje evociraju prošlo, konstatuju sadašnje i slute neko buduće vreme, ubrzava ka zapletu radnje i odvodi u nekoliko važnih motivskih pravaca: pitanje nasilja, jer se ispostavlja da je mladić stradao u jednom restoranu brze hrane kada je na njega bačen Molotovljev koktel, problem sajber prostora i virtuelne realnosti jer se junak, „Nepoznati Niko“, dopisuje sa nepoznatom ženskom osobom koja se potpisuje kao „Nepoznata Niko“, zatim se otvara polje odnosa prema erotskom, prema kreativnom pisanju, odnosu svesnog i podsvesnog, i kroz taj odnos problematizuje psihijatrijska praksa, uvodi se motiv dominacije političke korektnosti, što vodi ka velikom finalu, pitanju prava na izbor i prava na pobunu. Ovo poslednje sadrži veliki

potencijal za problematizovanje identiteta čoveka 21. stoleća koji svoju egzistenciju neprekidno propituje i u tom grozničavom traganju teško održava balans između objektivne i virtuelne stvarnosti, analogne i digitalne predstave sveta, sebe i Drugog, a ispostavlja se, i između više nivoa vlastite ličnosti.

„Iz svog bolničkog kreveta mogu da primetim samo da se brže smrkava” – ova rečenica uvod je u nameru glavnog junaka da statiku pokrene, a pokreće je tako što najpre ulazi u raspravu sa Advokatom, čovekom koji sa njim boravi u bolnici, a zatim i fizičkim odlaskom, tačnije bekstvom iz zatvorenog bolničkog prostora. Tešin u romanu pravi odličnu ravnotežu između aktivnog dela radnje odgovornog za događajni nerv priče i dela koji predstavlja idejni, filozofski ili ideološki okvir koji je zapravo žila kucavica celokupnog romana i važan resurs za naknadna tumačenja, ali i sporenja.

Alber Kami je 1951. u svom *Pobunjenom čoveku* izneo tezu da živimo u vremenu savršenog zločina koje je konačno izgubilo lice nevinosti i u kojem više nije moguće ubiti i biti ubijen zbog ljubavi, ubiti u afektu, ili živeti i slediti unutarnji iracionalni poriv, kada više ne postoji Hitklif iz *Orkanskih visova* već samo jedinka koja prestaje biti bespomoćno dete i postaje borac protiv sistema. Takva jedinka planira savršen zločin, onaj koji se poziva na sistem i postaje zločin sa razlogom koji posle ostvarenja i sam konstituiše način mišljenja kao sistem savršen za regrutovanje novih pobunjenika, žrtava i zločinaca... Usložnjava dalje Kami ideju uvodeći motiv samoubistva i, naravno, apsurdna, ali u kontekstu Tešinovog romana vrlo je važna stavka o razložnom zločinu u ime pobune protiv sistema.

Tešinov „Nepoznati niko” transformiše svoju ličnost, a transfer od nemoćnog, bezazalnog, očajničkog pokušaja pronalaska sećanja i izgubljenog života i ega ka spoznaji potrebe za aktivnim delovanjem kroz, ispostaviće se, destrukciju, teče u romanu postepeno, gradacijski, nizanjem činjenica o svetu čiji je progres merljiv brojem žrtava planiranih ili nasumičnih terorističkih napada, ličnih trauma, nezdravih konkurentskih odnosa, usamljenošću usred velegrada, sveprisutnim apsurdom koji proganja traumatizovanog, uplašenog i nemirnog pojedinca. I jednim neverovatnim obrtom koji, paradoksalno, sadrži i izvestan stepen verovatnoće, od tako destabilizovane žrtve, čini nasilnika i zločinca. Taj sistem koji treba biti progresivan jer virtuelno postaje sveprisutno, jer se neprekidno govori o usavršavanju i samousavršavanju, poštovanju tuđe volje, korektnom odnosu prema pravu na život drugog čoveka, životinje ili pravu na opstanak drugačije ideologije i mišljenja, postaje vlastita suprotnost i sistem regresivnog delovanja. Ali ostaje sistem u kojem je promenljiv jedino broj žrtava i odnos žrtva–zločinac.

„Hteli ste da prestanem da se plašim. Hteli ste da prestanem da budem žrtva. Hteli ste da postanem krvnik. Hteli ste da postanem zver. E pa, biću zver od čoveka. Ja sam zver.” I „Nepoznati Niko” od trenutka kada izgovori ovu rečenicu čini isto što i nepoznati napadač na početku romana. U čemu je razlika između jednog vegana, zakletog neprijatelja ubijanja životinja koji na početku priče ulazi u mini-pečenjaru i pali je Molotovljevim koktelom i jednog antivegana „Nepoznatog Nikoga”, koji će, u trenutku dok ulazi u „Makrobiotički dućan”, izgovoriti: „Spaliću te, spaliti do temelja... gorećeš, prokletinjo...”? Naslov romana postaje imperativni motiv za početak, tok i završetak jedne lične i kolektivne traume. Ta naredbodavna rečenica vezivna je nit unutarnjeg sveta glavnog junaka usamljenog u mnoštvu i spoljašnjeg sveta mnoštva izgubljenog u neshvatljivim dubinama vlastitog poriva za

uspehom, brzinom i srećom koje ne mogu da odgonetnu svekolike psihijatrijske metode. Jer, i pored uspeha vlastitog nauma da se suprotstavi jednom „politički korektnom“ sistemu mišljenja i delovanja, „Nepoznati Niko“ neće uspeti da se seti vlastitog imena, a smisao naslovne rečenice romana svoj naredbodavni ton zamenjuje za informativni. Ostaje samo konstatacija da je opšta destrukcija postala dato stanje. Kako se od početne tačke romana koja apostrofiru nepoznatog mladića u bolničkom krevetu kao žrtvu nasilja, stiglo do završnice u kojoj bolnički krevet biva zamenjen ulicom, strah besom i željom za osvetom dok identitetski oslonac i dalje lebdi u nekom nepoznatom prostoru? Svet Tešinovog romana svedoči o jednom civilizacijskom trenutku, vremenu koje osvaja tehnološko znanje i umeće do stepena savršenstva. Jer, u sveopštoj panici koja je nastala u trenutku napada na pečenjaru, kada je mnogo toga uništeno, jedan obični, mali plavi tablet ostaje sačuvan i postaje nepoznatom mladiću jedina veza sa spoljašnjim svetom. To je svakako veliki korak i napredak u odnosu na početak dvadesetog veka kada je ideja savršene tehnološke budućnosti bila tek nada. Sada, kada je ona dobila svoj pun i ostvaren oblik, čovek savremenog trenutka slobodno može reći da je jedna kulturna i civilizacijska misija uspešno obavljena, ali sva dešavanja u romanu potvrđuju ne sumnju u istinitost te tvrdnje, već opravdanost jedne druge, one o nasilju koje leži u osnovi svakog napretka. Nasilje je spoljašnje, ali dolazi iz samog srca duha jednog vremena. Politička korektnost kao poželjan oblik komunikacije za jedne, drugima postaje nesnosni teret. Jedan vegan na početku romana brani pravo na vlastitu „civilizacijsku i kulturnu formulu“ napadom na pečenjaru dok je završnica romana u slici nasilja koje jedna druga „kulturna i civilizacijska formula“ sprovodi nad prvom.

Pobunjeni ljudi 21. veka otišli su korak dalje od Kamijevog pobunjenog čoveka. Njegov, prošlovekovni čovek, boreći se protiv jednog sistema, stvarao je drugi i apsurd je dobio svoje slavno parče vremena. Pobunjeni ljudi našeg veka svojoj borbi ne pronalaze adekvatan alternativni prostor, makar on bio i sistem koji će samo potvrditi apsurdnost borbe. Nepoznati mladić s početka romana, ostao je N. N. lice i na kraju priče. Svet se rešio apsurdna, a kako se zove mnogo intrigantnija i strašnija pojava koja ga vreba u budućnosti, otkriće budućnost sama. Ako je bude... Roman *Gori gori gori* vrlo dobro je opisao tu upitanost i strepnju koja je prati.